

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди

Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

1925 чылда
үзүлгөттүгү

1966 ч.
ФЕВРАЛЬ

23

СРЕДА

№ 45 (6371).

Өрттээ 2 көп.

Беш чыл планы Совет Эвилелинин камгалап күчүзүн улам ынай өстүрерин хандырап ужурулуг, ол чорук совет улусту, бүгү социалисттик дем кадылгазын империалисттик агрессиянын айылындан улам идегелди камгалаар, бүгү делегейде тайбынга ынакшылдыг болгаш хосталгалыг күштеринин туружун быжылгаар арганы бээр.

Тайбынга ынакшылдыг даштыкы политиканы чайгылыш чок чорутпушаан база чепсегленишкенин дүжүрер дугайында саналдарын боттандыраарын чедип алырын оралдашпышаан, бистиң Чепсектиг Күштеривис шериг техниказынын эк-не амгы үдеги хевирлерин алган турар дугайында үргүлчү сагыш салыры эргежок чугула. Совет Эвилелинин камгалап күчүзүн өстүрери — тайбынны болгаш улустарынын айыыл чок чоруун камгалаарынын эргежок чугула негелдези болур.

(СЭКП-нин XXIII съездинин Директиваларынын төлөвилелинден).

БИСТИҢ ТИИЛЕТТИРБЕС ЧЕПСЕКТИГ КҮШТЕРИВИСКЕ АЛДАР!

ССРЭ-НИҢ КАМГАЛАП МИНИСТРИНИҢ ДУЖААЛЫ

1966 чылдың февраль 23.

№ 28.

Москва хоорай.

Эштер солдаттар болгаш матростар, сержанттар болгаш старшиналар! Эштер офицерлер, генералдар, адмиралдар болгаш маршалдар! Армияның база Флотун курлавырда турар болгаш халашкан хоочун кижилери!

Бөгүн бистиң Төрөөн чуртувус Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флотунун 48 чыл оюн байырап турар. Социалисттик Ада-чуртун тайбын күш-ажылын болгаш айымыл чок чоруун идегелди камгалап турар ботунун Чепсектиг Күштерин совет улус онза ынакшыл-биле алдаржыдып, байырап турар.

Ук байырап бо чылын чурт СЭКП-нин XXIII съездинге белеткениш турар кайгамчыктыг үеде демдегелдениш турар-дыр. Ажымчынар, тараачынар болгаш интеллигенция съездин коммунисттик тургузушкунга чаа-чаа чедипкинир-биле демдегелдери күзеп турар. Олар чедип чыл планын боттандырып дооскат, 1966 чылдың улус ажыл-агын планын оонаалдарын күзедир дээп чүтүлдүг ажылдап, чуртун экономикаын улам ынай көдүрер, эртемин болгаш культураны хөгжүдөр, совет кижилерин чагай байдалды бедилер талам-биле партиянык ажылдап кылган хемчеглерин амыралга боттандырап деп быжыг шиктирер.

Бистиң чуртувуста коммунисттик тургузушкунга, бүгү делегейде социализмни болгаш дөңгөлөнгөн херонге эк-не таарымчалыг байдалдарын хандырап сорулга-биле Совет Эвилелинин Коммунисттик партиямы болгаш Совет чааза тайбынның болгаш улустарынын найырагынын, хостуг болгаш хамаарышпас хөгжүдүгелдер оларын эргелерин деткирерин принциптеринге үндештирген леңичи даштыкы политиканы быжыг болгаш чайгылыш чок чорудуш турар.

Ынакшажок АКШ-тын империалисттеринин болгаш НАТО талам-биле оларын өлүмгөндөргө аргасын үндештирген күштериникин улам ынайа дөңгөлөнгөн дүшкүрүп чорукун чиделерин турарын совет кижилер барымдалаан көрбөй барып шыдапас, Америк аг-шеригини Вьетнамда болгаш чер бибүрээниң өске-даа райондарында дээр-бечи үндештирген, ФРГ-ниң чагырыкчы бөлүктөрүн дайындаар болгаш эштер чепсегленишкер политикамы, АКШ-тын дузаам-биле адролуг чепсекти холга алып дээр оларын дерин күзөшкенин тайбын херонге кайы хире кижанышкын болуп турарын бистиң улус медереп билеп турар.

Ылангы империализмнин авантюристтик үндештирген күштелип турар мындай байдалда социалисттик дем кадылгазын улам ынай быжылгаарынын эргежок чугуламын, дайынның болгаш агрессиянын күштерин

ге шиктирер ойтур шапкышкыны бээрине эргежок чугуламын бистиң партиямы болгаш чаазаам барымдалап турар.

Бистиң күрөңдештирген камгалаар аргазын быжылгаарымын, ССРЭ-нин Чепсектиг Күштеринин дайынчы күчүзүн бедилеринин дугайында Коммунисттик партия биле Совет чааза онза сагыш салымшынын алдештирген турар.

Эштер солдаттар болгаш матростар, сержанттар болгаш старшиналар! Эштер офицерлер, генералдар, адмиралдар болгаш маршалдар! Армияның база Флотун курлавырда турар болгаш халашкан хоочун кижилери!

Бүгү улустун байырдалы— Совет Армияның база Шериг-Далай Флотунун 48 чыл ою-биле холбаштыр силерге байыр чедирип тур мен!

Чепсектиг Күштеринин бүгү бот составы дайынчы болгаш политиктиг белеткеге, төрөөн Коммунисттик партиямын XXIII съездинге төлөп-түгүрүп дээр социалисттик чарышка чаа-чаа чедипкинирлерт болурун күзеп тур мен.

Совет дайынчылар! Шериглерин дайынчы белем болур чоруун соокаал чок бедилер, шериг херон чүтүлдүг өөрөнчтер, боттарынарын мерекелеринин үргүзүп сайлааргайжымынар, кезектерге болгаш корабльтерге сагыш-чуртуну болгаш устай корум-чуртуну быжылгаар, бистиң улустун, Коммунисттик партиямын, Чепсектиг Күштеринин маалырамын чагышкындык-биле кадалап көндүдериңер.

Социализм чуртунун дайынчымын алдарын болгаш төлөп-түгүрүп чоруун бедик түндүр! Серенчилдегип болунар, ычтанга калдыр-даа агресорун чылча наварына дайынчы эвилелчилерин — социалисттик чурттарын дайынчылары-биле кады кезеде белем болунар!

Совет Армияның база Шериг-Далай Флотунун 48 чыл оюн демдегелдери ДУЖААЛЫМ БОЛЗА!

Бөгүн, февраль 23-те, чер-черини-биле 20 шак турла, бистиң Төрөөн чуртувустун найысмызы — маалыр хоорай Москвага, эвилелденч республикаларын найысмааларына, а ол ынакш маалыр хоорайлар Ленинградга, Волгоградга, Севастопольга, Одессага болгаш маалыр шик-кэз Брестке артиллериянын чээрби даштаашкыны-биле салттарар.

Эрес-маалырамы Совет Чепсектиг Күштеринин 48 чыл ою дөңгөлөгөн! Армиянын болгаш улустун бузулбас чагыш эк дөңгөлөгөн!

Бистиң бүгү тилдегелериникин сорул кииричкени болгаш орта-кызыкчым — Совет Эвилелинин улус Коммунисттик партиямыга алдар!

ССРЭ-НИҢ КАМГАЛАП МИНИСТРИ СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ
МАРШАЛЫ Р. МАЛИНОВСКИЙ.

В. Волченковун чураанплакады.

Бүгү улустун изиг чүүлдүгзүнүшкүнү

Директива төлөвилелин чер-черде таныжып турары

ЭНЕРГЕТИКА — КОЛ СУДАЛ

Беш чыл планын талам-биле төрөөн Коммунисттик партиямы съездинин Директиваларынын төлөвилелинде таныжып, чуртун күчү-шымдазы, кайгамчыктыг кезир үзүп дээр доктаал-мал сагыш чоаашкынын билеп, өөрүп, деткип тур мен.

Ылангы улус ажыл-агынның кол судалы, чүдү-чүрөө — энергетиканы сайзырадырып дыка көргөп чүвө-дир. Энергетиканын аны-бүрү хевирлериниң эң чогул-чалым-биле ажылдарын, чаа-чаа электр станцияларын, таудуры, көдөз ажыл-агын улам ынай

электржилерин болгаш өске-даа чүдүгү хемчеглерин көрүп турары мен канчаар-даа аажок деткир мен.

Директиваларын кол уткамын болуп олзурга, бистиң бүдүрүгел чөрүлөсө база дыка хой чүдү-дери кылыры негетилер, бистиң коллектив база беш чылга болушун үзүп киирер.

Чаа беш чылда бистиң бүдүрүгел канчаар хөгжүрүп ужурулугу? Бир дугаарында, бистиң бүдүрүгел улам калбартыр, бо чымын бир көтөлдү ажылдагы киирер бис, а оң дараазында

чылдарда 2 көтөлдү болгаш 6 муң киловатт шыдадыр беш дугаар турбанын ажылдагы киирер бис. Оң түнүшүнде Кызыл хоораймын, Каа-Хем, Талды, Ын-Хем райондарын электр-биле хандыраар улам экичир. Оң-даа хоомай-дыр. Бистер чүдө район төнтерин, көдөзчү суураарын эвес, харип фермаларын, мал-чын коданарын электржилер ужурулуг бис. Ол ажылга беш чылда база үзүлүштү киирер аргалыг болур бис.

1966—1970 чылдарда ССРЭ-нин улус ажыл-агын хөгжүдери-ниң беш чыл планын талам-биле СЭКП-нин XXIII съездинин Директиваларынын төлөвилели-биле таныжар — кон-

чуг чугула, улус кижилер-диге ужурулугу, организа-циямы, харымчалыгы политиктиг ажал деп билеп турар бис. Ын-чангап ону эк-не чогулчылг промисадалар талам-биле хемчеглерин деп-дөөн адурушкан бис. Амгы үеде Директиваларын ичк, ээлчег айым-биле таныжып эгелес бис.

Низин танышканын соолда ажыл-агынның бүгү байдалын чугалажып көргөш, беш чыл планын күзедирерге эң илдекейлиг кийир талзөп, чү-нү-чүлү кылза чогуурул деп чү-вени чугалажып көр бис.

А. ГРИГОРЬЕВ.
Кызылдың электр станциянын кол инженер.

СОРУК КИИРИП, КЫЙГЫРДЫ

Хойларын экинчи чоруун бедилер, дүгүн көндүдери, баш са-ны өстүрүп дугайында беш чыл планынын Директиваларынын төлөвилелинде демдегелден-дир. СЭКП ТН-ның ол төлөвилелин хой-жүдөр, бистерин сорул киирип, чаа сорулгаларга кийтирар.

«Тес-Хем районунун «Чодура» колхозунун коммунисттик күш-ажылды деп атты чаалап алган № 1 хойжу бригадаларының кең-гүнери малды хур кыш ажырап дээр куженишкенин аяккап турар. Бригадада ам хойчук мас-салыг оолдашкыны эгелес.

И. ДАНЗЫРЫН,
хойжу бригадалык бригадир.

(Директиваларын төлөвилелин таныжып турары-биле холбаш-кан материалдарын уланчымы 4-кү армыда).

Чоокка чедир оолдан 520 хой-жун хураганары меңди.

Хойжун эштер Б. Сырат, Т. Ба-ды, Д. Байыр алган хураганна-рын эң доруктуруп турар. Хар терең-даа бол, ыштатлашкыны-ның нинти байдалы эк. Трактор-рист эң Бите-оол дайып тыг-тарында кызым акылдап турар. Партия бистиң мурунушка улам тода сорулгалы салып, че-дер дөңгөлдү айтып берип тур-да, орта канчап хой-айт кирбес боор!

И. ДАНЗЫРЫН,
хойжу бригадалык бригадир.

ССРЭ-НИҢ ЧЕПСЕКТИГ КҮШТЕРИНГЕ АЛДАР КЫЛДЫР

МОСКВА. (СЭТА). Совет Эвилелинин Маалырамы генерал-полковниктер Н. А. Новиков биле А. Ф. Хренов, генерал-майор А. П. Дорофеев биле полковник Пешнов бүгү улустун байырдалынын бүдүрүгелде Та-манын М. П. Калинин аттыг гвардейи адым-жы-мото дивизиянын дайынчыларына аалчылар болуп чораллар. Хамааты болгаш Ада-чуртун Улус дайы-мын чылдарында Төрөн чуртун камгалакчыларыны эрес-маалырамы чоруктарынын дугайын олар чугалап. Каттыжышкынын анык солдаттары болгаш офицерлери дайынчы болгаш политиктиг бе-леттеш талам-биле боттарынын чедип алган чедипки-нирлерин дугайын аалчылар чугалап берген.

Байырдал-биле холбаштыр Совет Армиянын М. В. Фрунзе аттыг Топ бажымы азын каш тематиктиг дел-гелдерини организаастап, Закавказье-ниң шериг орку-

гунда «Ракета чепсектиг төөгүзү» деп делгелген ажалган. Чуртун ыраак райондарында албан эр-тирер турар шериг кезектеринде «РСФСР-ниң чур-чулары — Совет Армиянын дайынчыларына» деп, уран чуруганың делгелген тургускан. Тайбын ка-галалында деп уран чуруганын улус делегелген Кызыл тукут Согу Флотта ажалган.

Бо хүнерде ССРЭ-нин Чепсектиг Күштеринин Топ музее-ниң кижилер хой-биле экон турар. Алай чо-ран аалчыларын аралында — шеригниң ыштар-ган начальнирлер болгаш дайынчы маалырамы бар. Ол музейге Москва гарнизонун анык дайы-чылары болгаш пионерлерин Совет Эвилелинин Маршалы И. С. Конев, армия генералы П. И. Батов, ге-нерал-лейтенант Н. П. Бирюков, партизаннар катти-жышкынынын командир чоран Совет Эвилелинин Маалыры В. А. Карасев олар чүвө чугалаан.

Чаа сагыш салышкын

1966—1970 чылдарда ССРЭ-нин улус ажыл-агын хөгжүдери-ниң беш чыл планын талам-биле СЭКП-нин XXIII съездинин Директиваларынын төлөвилелинде чоңун амыралынын материалдыг чагай чоруун бол-гаш культурулг дөңгөлөгел бедилер дугайында Коммунисттик партияны ала сагыш салымшы-нын илереттинер. Ол сагыш са-лымшынын дээр Совет Тыванын ажылдык чоңары партияга бол-гаш Совет чаазака боттарынын өөрүп четтиришкенин илеретип турар.

Совет Эвилелинин хой нацио-налыг улустарынын улуг өбү-лелинин составына Тыванын киргенинден бээр чээрби ажыг чылдарын дугузунда ажыл-агый болгаш культуру тургу-зушкунуна тыва улус улуг тө-дөшкенин чедип алган. Рес-публикада үлөтүрүп база көдөз ажыл-агынның бүдүрүгелер дүргөн темп-биле түттүп, ажылдык чоңарынын чагай бай-далы болгаш культураны соокаал чокка бедип турар.

Коммунисттик партиянык бол-гаш Совет чаазагын аажок улус сагыш салымшынын атызын-да тыва чүтүгүн амырал-түт-

талгазына улуг өскөрлүшкенин көр болган. Арат колхозчуларын хой нуруузу чагайжы түтүг-ган бажынарда чуртай берген. Эмелдерин, школалары, клубтарын, библиотекаларын, чунар бажынаарыг наа суурлар түттүнген. Бо бүгү челишкени-нер амыралдык амгы бедик не-гелдерин хандырып шыдаамы билдингир. Совет кижилерин тергелденин, оларын негелде-лине хүн бүрү кичээтпей салы-рын чер-черин партия, Совет органнарында партия болгаш тааз негеп турар.

«Тыва АССР-ниң ажылчы чо-нуун» культуура-амырал хан-дырылганын байлазы болгаш ону акжирерин талам-биле хемчеглер дугайында РСФСР-нин Министрлер Чөвүлели 1966 чылдың февраль 3-те доктаал хүлээп алган. Ол доктаал болза, Тыва республиканын бүдүрүкчү күжүн көжүдөр, тыва улустун культууразын болгаш чагай бай-далын көдүрер дугайында Ком-мунисттик партиянын болгаш Со-вет чаазагын чаа сагыш са-лымшынын болур, Тыванын эко-номиязына болгаш тыва улус-тун культуура-амыралына үн-

дөзүн өскөрүгелер болганын РСФСР-нин Министрлер Чөвү-лели ол доктаалга демдегелес.

Оң-биле чергелештир Тыва АССР-ге культуура тургузушкуну болгаш чоңун культуура-амыра-л хандырылганын байдалы республиканын ажылчы чоңа-рынын көпүрү негелденин чыдып каап турарын РСФСР-нин Министрлер Чөвүлелинин докта-алына айткан. Амырал-хан-дырылга бүдүрүгелерин туду-рынга болгаш оларын ажылчы акжирериниң үндүрүп берип ту-рар капитал салымшынарын ба-гай ажылдагы келгенин докта-алга онзаап айткан. Чедип чыл дугузунда ол сорулгага көрдүрүп келген хөрөгилден 31,5 миллион рубль ажылдагы келгенин багын. Кадык камгалап болгаш коммунал-амырал тудууларын ажылдагы кииреринин планнары үргүлчү күзеттешпей келген. Ол ынакш амырал-хандырыл-га, культуура-чырылышымын, ме-тинича албан черлеринин ажы-лында болгаш салым хандырыл-гында улус чепстеринин барын Федерация талаамын докта-алында база демдегелде турар. Амырал-хандырылга бүдүрү-гелеринин тудууларын план-

нарын күзедир талам-биле Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвү-лели, министерстволар, ведом-стволар болгаш чер-черин Совет органнары эргежок чугула ор-ганизакты ажылдар чорутпайн ту-рарын, оларын эргелдене ам-дырал-хандырылга черлеринин багай ажылдап турарын РСФСР-нин Министрлер Чөвүлели айт-кан.

Культуура тургузушкунуна дугузунда улус чепстерин РСФСР-нин Министрлер Чөвү-лели демдегелес. Тыва АССР-ге материал-техниктиг дуза көрү-дери РСФСР-нин министерстволарына болгаш ведомстволары-га дааскан. Культуура-амырал хандырылганын тудууларын чорудар талам-биле улус хем-чеглер ук доктаалга көрдүнген. 1966—1970 чылдарда 100 муң дөрбөлчүн метр чуртталга шөлү түттүнген турар, оларын иш-тинген 100-1000 орунуг ий ба-жынын инвалиттерге болгаш кыргынарда тузуп, ажылдагы киирер. 32 километр суг дам-чылыгы, 15 километр кая-лаанга, 292 орунуг чунар ба-жын, ээлчеге 3 тонаа ак теп-чүр чер түттүнген турар. Чыл-

да 3 муң тонна суук газ бээр газ дамчылыгынын станциямы.

9272 өөрөнкчилер өөрөнчр шко-лаларын, школа назы чепсег уругларын 3040 орунуг албан черлерин, 410 орунуг эмелдер-лери, амырал хандырылганын 7 комбинатын болгаш өске-даа тудууларын тудуп, ажылдагы киирер. Культуура-амыралдык өске-даа азын хой тудууларын тудуп, ажылдагы киирер болгаш оларын иштинге 800 орунуг республиканын хөгжүм-шин те-атры, 500 муң том ном киирер библиотека, 1450 орунуг 5 культуура бажынары, 5 киноте-атр ажылдагы киирер. 1969 чыл-да Кызылга республика типогра-фиязынын тузуп эгелээр. Көжүп чорутуу клубтары болгаш уруг-ларын музыка школаларынын четиниң азын калбартыры көр-дүнген. Республиканын ажылчы чоңун Кадык камгалап херон акжирдер талам-биле улус бол-гаш чүдүгү хемчеглер база көр-дүрүп турар. Бо чымын респу-бликада 200 ажыг эмчелер келир болгаш көдөзө 8 участка эмне-лел ажалттынар.

Республиканын коммунал ажыл-агынга улус дузаны көр-дүрер ол доктаалга база көрдү-

ген. Кызыл хоорайга 2000 квар-тираны гасалдырар, хоорайнын ары-шеринге база чагайжы-ылда тудуунга дыка хой тех-никаны тускайлап берип турар.

Тыва АССР-нин Көдөз ажыл-агый министрстволунун шүгүм-биле чүдүгү хемчеглерин чоруду-ру РСФСР-нин Министрлер Чөвү-лелинин доктаалында көрдүнген. 1967—1968 чылдарда көдөзө 69 муң дөрбөлчүн метр шөлүгү чуртталга бажынары, хлөб бы-жырар үш чер, 20 чунар бажын, школа назы чепсег уругларга 200 орунуг уруглар албан чер-лерин, 640 өөрөнкчилер турар шко-лалар, 200 орунуг клубтар туду-рынга акша-хөрөгүн көрдүнген.

Салыг бүдүрүгелеринин тех-никтиг баазанын байырдалымын болгаш улус ажылдар кылдынар. Кызыл хоорайга 1967 чылда ту-дуп эгелээр, шикириниң хемчө-лө 600 тонна соодуга териниң төлөвилелин кылды 1966 чылда доозулган турар. 1966 чылда үлөтүр бараанынын талам-биле, ылангы лааранга бол-гаш аргылыг кылдыр фондугу дыка көндүр. 1966 чылдың апрельде Кызыл хоорайга күрү-не салым ажалттынар. Бо хемчег салыг органналарын ажал-тын сөгилер, салымын культуу-разын бедилер болгаш ажылчы чо-нуу салыг хандырылганын дыка акжирер.

Республиканын экономиказын-га автомобиль транспорту улуг ужурулугу. Автомобиль тран-спортунун министрстволунун шү-гүм-биле бистиң республикага улус дуза көргүзүп, чаа гаражтар, автостанциялар тузур планлаш-тылган болгаш дыка хой авто-машинаны база оруп тудуунун тех-никамы үндүрүп бээр көрдү-нген. Тузур органналарын туду-гү техникамы-биле, автотран-спорт-биле хандырап, Кызыл хо-орайга тузур баазанын тургузар талам-биле хемчеглер база ал-дынар.

Бистиң республиканын ажыл-агый болгаш культуура тургузуш-кунуна дуза көргүзүп дугайында РСФСР-нин Министрлер Чөвү-лелин доктаалы совет Тыванын ажылчы чоңары улус культу-лушкуну-биле хүлээп көргөн бол-гаш ону амыралга боттандырап дээр чаа-чаа социалисттик хүлээ-гелерин ап турар. Коммунисттик партиянын болгаш Совет чаа-зын сагыш салымшынын күш-ажылчы чаа-чаа чедипкинир-биле харымчал ужурулуг бис. Бистиң республиканын партия, совет болгаш ажыл-агый орган-нарын хүлээгелден болза, рес-публиканын ажыл-агый болгаш культуура тургузушкунуна күрө-нени көргүзүп турар дууламын-а ажыл-агый болгаш уга-зыладыг ажылдары болур.

Ийиги арын

БИБЛИОТЕКАРЬ-АГИТАТОР

Аас, чылым хун. Кырма кырынын хары эрөөш
тирилерди дамылап тур. Часкымын аажок.
Дашыга кышкы тоңу кылашарга аар, ичин-
чир-ле чүе. Хүнүн чырык херелери, хар-биле
демчижи алгаш, карактарын дашыккылы кыл-
дыр чычырыктады бээр. Агаар-бойдузун кыл-
дыр байлап таражыларын тарыла белетке-
лерин дүргөн доозарынче улам дашытырып тур.

Чоогунда он-он тракторлар чыскаап каан мас-
терскаже кире берди. Аар кезектер көдүргөн
кран-балкаларын хилерин даажы, демір чоң-
дурар, хоюлаары станоктарын шимчезин колуш-
паш, даг хеминин күчүлүг даажын сагындырар.
Киж бирүзү бодуна туржунда. Мында «ДТ-
54-терин» кезектер айым-биле шуутураар арга-
биле септеп үндүрүп турар. Эрткен чылым IV
кварталында тракторлар септееринин планын
ажыр күсүдир дугайында бедиткен социалист
хүлээленин төртүнүнче чери бо. Бо коллектив
дөрүкү кварталда тракторлар септееринин планын
134 хуу күсүдир, 50 трактор септеэр тур-
гаш, 67-ин септеп үндүргөн. Бо чылым бирги
кварталында бо ажалымын коллектив база биче
эвес хүлээлени алган: 72 тракторну септеп үн-
дүр. Оларны ажал-херээ бүгүн кандыг чоруп
турарын соңуруламыс.

— Ажал-ижинер кандыг чоруп тур? — деп, мо-
тор-биле бершип турган узун шилдек арден ай-
тырдымыс.

— Аалчыларга «мактаныпкы» деген чүевис
чок хевирлп бис ийин — деп, мотордун сал-
дыкпай харылады.

— Кандай кылап барганынар ол? Республика-
ны септепкер чарыжыны эгелекчилер уаус
болбай силер.

— Ие, ол дугайын бертен база чугаалашты-
мыс. Сөүлүг үеде септегелден трактор үмөстө-
ндүр. Мында баарга, кижинин сөргү бастынып,
кымыктаныры көүдөй бээр-дир.

Шыналыда, Николай Белек-оолдун (демиг сеп-
тектинин ичкар ааар боду) ичча дөңдөндө үн-
дүрүмү.

демин бар. Январ айда 20-ле трактор септегел-
ген. Он хойну кылып боду турган. Февраль ай-
да 24-ту септеп үндүрүп деп турар. Херек кы-
рында чөе бодуру билдимес. Иччак кээрге
марттын үлүүнө 27 трактор онаажыр. Ам база-
ла декабрь айдамы мыкаш дун-хүнү-биле (дыш-
талыр хун чокка) дрыбанаар ужура таваржы-
рымыс чадавас боор дээрин элзэн хей септеки-
лер септеп чугааладылар.

Мастерскада септегелдин графининден 4
трактор хожудуп турар. Септегелдин узуртуп баш-
карып турар кижилерин шимчегир, тымыгтыр
эвезинин уржуу-биле септегелдин моторлар хы-
наар кывар-чаар материалдар үстү бергенинен
үш хун итинде моторлар хынаатпай барган.
Тракторну буруну-биле эштеп үндүреринин бед-
динде ажаллап турар ийи эвезоларын узур-
тукчулары, «Большее» колхозтан келген меха-
низаторлар Хомушкү Даба биле Тулуш Анай-
оол олар колхоздун тараа эккен салдылаш, он
өртө-биле ийи ажал хуну узаштыр аргаалаан.
Он түнеленде 4 трактор септегелден үмөйи
барган.

Күш-ажылымын организастында болгаш са-
гыла-чурумунда бо четпестерин чап-чаа шим-
гызы-биле чугаалажып каапкан соода чөе
берген бодурус. Иччакташ Николай Белек-оол
болгаш он кады ажаллап турган өөрү чамлык
эштегелдин чурум чогууну база бодуруга узур-
тукчуларын олутпай чорутууну уржуу-биле
септегелдин графининден хожудай бергенини дуга-
йында аажок шыгылып турган ол-дур. Ичча-
майи канчаар, хей киж бир шаа-биле кымып
турар, ийи-чангыс киж ажал-херекти бузап ту-
раар канчап таарыкпай!

Сөздинин ажалынан хунууге кандыг белет-
ки ужуражыры? Чугаа бо айтырыгы шилзэн
соода септеки буртуп мыт чок боламы бээр
туру.

— Мотор септегелдин саадатпас бис — деп, Н.
Белек-оол чоргаар чугаалады. Он чугаазымын
алы «септегелдин мотор-биле ооалай кааптар

бис» дөңдөндө боду. Он Н. Кызыл-оол дөңдөндө.
Мотор септегелдин СЭКП-нин XXIII съездининге
төдөтпөй белек-биле ужуражырыга белегилер.
Хүлээлени күштүг дикир чөе болгай. Бир-тээ
коллектив социалист хүлээлени алган чөе
болганда, он кечигин бургуу харылаар апаар.
Соңу-мост септегелдин ажаллап турар 3 эве-
ноларын бирээнин узуртукчу Ховалыг Ба-
вуу:

— Февраль 20-ден сонгаар санаарга, мээң
эвеномга 12 сөңгү-мостулар онаажыр-дыр. Он
мыавады күсүдирин кызыр бис — дини. Артка
ийи эвеноун узуртукчулары Монгуш Динсей
биле Ондар Кыскал олар база-ла Ховалыг
Бавууну эвеноулап калышпазын ааадылар.

Тракторну буруну-биле эштеп үндүрери база-
ла кол бедир. Ол бедирде эвеноларын узуртук-
чулары Хомушкү Даба, Тулуш Анай-оол олар
аргааллап прогалааш, септегел графини үскен
кижилер ол. Олар ам база ол чоруну катапал,
септегелдин графини үскен болза, коллективтин
бүгү кечигинеринин байгы килеи оларын өр-
шөвөс.

Шатун-пөрөш бөдүнү эштегелдин Ховалыг
Дыртук-оол, трактор кезектерин алмыр чуп ту-
рар Буулар Мөхтепке, дамчыкчылар корбика
септеп турар Сат Юрки, автомашиналар мо-
торуну септегелдин И. Григор болгаш оон-даа өс-
ке онаашкан ажалыны кымык, ак сеткилдиг
кижилер коллективте эвөш эвес. Мурнакчылар
арга-дуржулазын бүгү нитиге негелдери
«Сельхозтехнику» Чалаана каттыкшымын
хүлээлени узуртукчуларын, мында партия,
профсоюз, комсомол организастыларын чуга-
аар соруламы.

Часкы хову ажалдырынга бүгү тала-биле бе-
леткедиг ужуражыры хандыр төлөдө, алган
хүлээлени күсүдир даш кижилер-биле ажалды
күштөдирлп, күш-ажылымын организастын эки-
жидир чугаа.

С. ПАВУ.

«Шынык» корреспондентим.

Бир-ле хун «Сут-Хал» совхоз-
тун төүндө библиотекага кире
бөргиме, библиотека эгелекчилер
Дарый Идам-Сюрюн олурган:

— Ишкенини Ортен-Арытта
көжөр библиотека тургузар деп
тур бис, оон эгелекчилер кымы-
ны кыла аки? — деп, совхозта
ажылдын комитетинин даргазы
аш Дмитрий Таспалыттай айтты-
рып, оон-биле сүмелешкен олур.

Дарый Идам-Сюрюн бо библио-
теканы эгелекчилеринин бээр
чыл безин четпей чораш, сан-
ларга ажалдыг библиотеканын
ажылы экижикен. Дарый Кы-
рыссына Идам-Сюрюн бодунд
эздек-эвиле, дымчакын, хой-
нигенин организасты чоруп-биле
чонуну хүлээлени чаалап ал-
ган. Ол библиотекка кирген киж
бургуу оон сүмелешкен номнары
күлөдиг-биле бижилип ап, сет-
кил өөрүн унуп чорутулар.

Ол чүдө библиотекка эки
ажыллап турар эвес, харын илеп-
кейил хой-нигенин. Совхозта
партия комитетинин бюро кечигу-
ру. Дарый Идам-Сюрюн кааап ил-
тиг үеде таваржы бергенде, ол
совхозтун салбыралын, ферма-
ларын кезип кааптар. Бодунун
ажыл-ишчинге чөе бергенде,
тайылбыр-массалыг ажалдыры
чоруткан турар, Дарый Кырыс-
оон бодуну чорутуп турары бүгү-
ле масса-политиктиг болгаш орга-
низасты ажалын партиянын ам
болур XXIII съездининге төдөтпөй
ужуражырынга, көдө ажал-агыл

мыкаш «Уш салгалын кижиле-
ри» деп кечээни эрттирген.

Библиотекада «Мурнакчы дур-
жуланын булуңу», «Чектел-
терөн Тывам», «Чаа номнар»,
«Бодуну республиканы» дөң
мыкаш булуннары тургускан.
Идам-Сюрюн Дарый бодуну ка-
ды ажаллап турар эки бөржак
Чудурга арга-сүмелерин калып,
чуну кымыры баш үлү сүмеле-
жип ап турар. Сут-Халдун бо
библиотекамын кыш чыл итинге
багай ажаллап, ажалгы кымы
үелерде олар чүтүп үстүп, ха-
гынып турган. Эш Дарый Идам-
Сюрюн ажал-агылы киж, ол
библиотеканын чайын бурун сеп-
тедип, олар чүтүдү четчирин-биле
белеткедиг алган болгаш библио-
теканы дөңдөндүр херимең,
ооар мыл шыгжаар тускай че-
рин белеткөө. Библиотека ам ном-
чукчуларга чымы, чымы. Ам
чоокук хунунары Дарый Идам-
Сюрюн совхоз төүндө 80—90
километр ырак Мавчүрөк, Ишкин,
Бирек-Арытта малчынарга тыва,
орус дилдарда политиктиг болгаш
чечен чогаалын база көдө
ажыл-агыл темаларына хей ном-
нары чедирер. Ол мыкаш мал-
дын ажалла чөмөргилегенин,
техниктиг чурумнарыны, мал
семирткеленин дугайында ном-
наран тургустунган көжөр библио-
текаларын бо черлерге тургу-
зар деп турар.

Б. ОНДАР.

Мурнакчыларнын одуруунче

КОЛХОЗДАРДА ЧЫЛ
ОТЧЕТТАРЫ

Колхозтун чыла киирин алыр
инити акша оруламы 700 муң рубль
турган болза, херек кырында 704
муң 884 рубль болган. Колхозчулар
биле санажылганы үш-дөрт ай бол-
гулаш, кезик-чамдыктан чорудуп
турган болза, 1965 чылда ай санын-
да санажыл турган. Колхозтун тала-
зында колхозчуларга бээр өрөзи
чок. 1964 чылда колхоз курунуге
чүдө эл садыр планын күсүткөш,
дук биле сүтүнн планын күсүткөш
болза, 1965 чылда чангыс сүтүнн
планын 96,5 хуу чедиргеш, оон өс-
келерин ажал күсүткен, күрүнөсө
тараа садыр план база ажал күсүт-
кенин. СЭКП ТК-нын март Плену-
мун шиптирлерин үндөдүлөш,
колхозчу ажал-ишчилерин мате-
риалдыг соңуруларын бедиринче
угулаган хемчегелерин ап чоруткан.
Оон барымдамы мурнакчы малчы-
нарга 37 хураганын, 730 рублдин
немелде төлөдирге тывагымын болур
деп, колхоз даргазы аш Хунажыктын
өтөтпөй илеткелени үнгөн сан чик-
тер колхозчуларын сеткилин өөр-
түп, илепкейи көдүргөн.

Бо дөңдө Чөөн-Хемчик районун
Ленин аттыг колхозунун кечигинеринин
чыл отчөдү болгаш чаа чыл-
да сорулааларын чугаалажып турган
ол-дур.

1965 чылдын түндөлдери-биле
алырга, колхоз районун ажал-агыл-
дарынын аразында элзэн өрүлөп
келген. Бир эвес бо чылым бүгү кол-
хозчулар ажал-агылынын чаа көдүр-
үп олурун ажа сокотпай, улам
буртунураар даш дымзыг тутту-
нар болза, мурнакчыларын одуруун-
га кирип, харын тергидеп бодуру-
ну аргам бар.

Иччактаа ажал-агылдан
куралдар, кичөөтпөй салдымын
турар чүдүгү уаастоктар болгаш ор-
ганизаст чок чоруткар ам-даа хей
дөңдө хуралга чугаалашкан. Мал
ажылында, ажалгы сүт-бараан фер-
маларында хей күш үнөр ажалдар
механизаттыктын. Итинин хей
түнүгү херөгенин-биле салып алган
«Слоучка» хевирин чыл саалда тур-
гууларын үш-дөрт чылар иштин-
де ажал-агылдан чыдар. Бөдүн
болгаш концентраттыг чөмөрини

малга сайырады белеткеп бээр
ажылды чорутпай турар. № 1 бол-
гаш 2 сүт-бараан фермаларында
инектерин элзирп саар хожудангай
аргадан ам-даа уштумайн турарын
да санчы буртуунге чүдө 10 инек
быжыглаттыган. Оон түндөлдө
колхозта сүт саалдамы өспөй, хар-
ын 1963 чылда турганында кези-
нуулаан.

Колхозта чөе ажалымын күш-
талымын, ажалгы сүтталыгалыг
чөдөрүн эвөш ажаллап турар. М.
Делег биле О. Мытмылаанын сүт-
талыга эвеноларын чамлык чөдөрүн
га буртунден 18 центнер чедип ту-
рар чаагай дүжүтү аланын брига-
дирлерин, агрономнарын болгаш
баштаар чөдөр ажалдакчыларын
канчап бодураар болго. Иччактаа
да Кум-Суунда болгаш өске-да
сугурап болур чөдөр ажалдакчылар
хүнүнү чүдүгү айттырынга кирбей
турар.

Колхозта техниканын ажалымы
багай. Ам үеде 16 муң рубль ажал
өртөктүг ажал-бур машина чөкөс
үрөдип төтөгелетинген болгаш
ажылдап алаа турары база хей.
29 автомашинанын 12-ин ажалла-
да чок алаа турарын маада чугаалаарга
четчир. Часкы, кыска сезоннар үе-
зинде 8 трактор, 4 комбайн шуут

Кандыг-бир өөредилге чөдөр
дооскан ажал калга күш-ажыл-
дын баштайгы базмынарында бер-
гелер болгончок таварыкчылар
болгай. Кызылдын эки чөдөрүн
инектерин дооскан комсомолчу кыс Са-
пыкай Долбаа оон үлүүнө база
онаашкан. Иччактаа-да оон ажал-
ымыга ак сеткилдиг, кымык чө-
руун Бай-Тайга районун Шү-
сүрүнүн чуртгакчылары ажал-
лаш улуг ур болбаада-ла өскө-
нү, хүлээлени-биле «бистин
эмчиге» деп алаар апарганнар.

Сасыккай Долбаанын кырган
ала-нези Улуг-Хемчин Эжик оор-
ууну чурттал турганнар. Кыр-
ган ала-незинин калымын бай-
дын хайгаарагымын, оларын
азырап карактаары-биле «Улуг-
Хал» совхозтун Эжикиме барып
ажылдаар ужура таварышкан.
Эжик ооруну — малчынарын

Малчынарын чоргааралы

чурттаар чөдөрүн төү. Ам мал-
чынар, кадарчыларын калымын
хайгаарап, ажалгы арга-сүмелерин
берип турар. Ырак, чоокта мал-
чынарын чалаагыныч шалып-
кан барып, ажалгы кижилерге эки-
ч дузазын бодураар арга-биле
чедирп, арга-төвөр болгаш сани-
тар темаларына беселаны чоруд-
уп турар.

Январын ортан үеинде дун
өртүгүмдө хевиртен аажы бер-
ген мен. Температура 40 градус
чедип турган. Чартык шах хире
болганда, суурдан 15 км ырак
чөдө чалаалга аргаар эмчиге
чедип келген. Кыштын чыкыламы
соогун-даа ол өскөбей, дарытта
таварышкан кижиге дүргөн дуза
чедирерин шиптирлөп алган.

Т. ЕНДАН.

ЧЫЛДАГААНЫ ЧҮДЕЛ?

«Барлык» совхозтун
Акс-Барлык салбыры-
нын 5974 төртүр хой-
ларын 1249-ту те-
рөө. 559 төртүр инек-
терден 21 инек төрөө.
Моон ал көөрге, мал
оолдашкыны түлүткө-
лө турары ол-дур.
Шынында январь биле
февральда дөң дээрде

хойнуң дей каан оол-
дан турар ужурау.
Моон чылдагынын шөр
малды тарып боозадыр
ажы салбырга көңүгү
куду шынардыг өрткө-
нине деп санаа чөдүр.
Хойнуң-даа, инектин-даа
оолдашкыны моон соң-
гаар кандыг бодуру бил-
димес. Иччактаа-да

төртүр нити хойнуң
50 хуудунан төл алыр
болза экин ол боор сүт
дигилзэн чугаалар чам-
лыкта дымналып тургу-
лаар.

Бир эвес бо сөзиктиг
чугаалар үндөдүлөш
апаар болза, малдан чаш
төл алырынын планы
болгаш нити малдын

баш санын өстүреринин
планы күсүткеленинче
чөдөр. Бо талазын-
де мал ажалынын шүс-
кай өртөмчилери бол-
гаш бригадирлер чүнү
болар турар ирги? Азы
кузун хемчегер алыры-
нын хемчегер алыр бе?

С. ТАВА-САМБУ.

БҮДҮГЭЭРЛЭЭРДЕН ЭРТКЕШ,
БҮГҮДЕГЕ БИЛДИНГЕН

— Бөңүс чаа трактордуг киж-
ди сен, эш Дадандай. Иччактаа
бис силерге эң берге болгаш чүдүгү
ажыл дагыр деп тур бис.

— Чогуң чүп ажал ирги ол, дар-
галар?

— Ийи хойжу бригадаларын
коланнарынга оларларын база аал
аралынын аргыжар оруктарын дал-
былаар.

— Туралымын-биле хүлээп алдым...
Бо үстүндө домактын сөүдүдө үш
улуг сектер салдынганы билдин-
гир. Тракторист чугаазын четче
сөглөш, ол сөглөткенин чүдүлү да-
галарга билдирпей, бөдүл боду
шиптирлөп алыр деп болган. Ич-
чактаа канчаар, күчүлүг «ДТ-75»
деп чаа трактор оон эргезинде-ле бол-
гай.

Тракторларын болгаш автомаши-
наларын механизаторлар боттарынга
ажылдаарда чөпшөдөй айттырбас чо-
рук бир-ле чөүөгө чедирген турар та-
варыгалар хей болгай. Бүдүгээрээр
дөң чөүө чоруп-чоруп, келзинеде ба-
рып хойге билдине бээр. «Шивегейн
пошайга чажырып шылаас» деп
чугаа ол-дур.

Эрзин районда Ленин аттыг кол-
хозта автомашинанын чалаагыла-
ры болгаш тракторларын башкарык-
чылары техниканын ажымы боду
көөр азы кандыг-бир оюнунге дуза-
лаар аларганда, колхоз баштаар че-
рин чөпшөдөй алайып, кара-тура-
зында ажаллап турарлар. Ол кара-
туразында ажалдаар чоруктун ур-
жуну дугайында бир барымдамы
көре кааптаал.

Бо чылдын февраль 9-та «Сель-
хозтехника» каттыгышымын
Тес-Хем салбырынын эгелекчилер
аш Илановтун столуна телефон ши-
рини кыгырт дээн.

— Иланов дымнап тур!

— Ленин аттыг колхозтан долгап
тур бис. Дуза дилзеге тоовас чүп
көңүгү кийи силер? — деп, бир-ле
кижи алым-смын-даа чугаалап
көчүтүнгөн.

— Чүп чөүөгө хамаарыштыр, кан-
дыг дуза дилзэн силер? Бо кайсы
чугаалап тур ирги? — деп, эгелекчи
ылабылаан.

— Колхоз чугаалап тур. Трактор
сугда дүшкөн, ону уштуп алмынга
хергелээр көдүртүр автоктан дилзэн

богай бис. Доран чорудуп бернер!
Оон соода телефон даңгазын са-
лып кааны эгелекчилге дымнаган.
Ленин аттыг колхозта чап-чаа «ДТ-
75» деп тракторну сугже дүлүп-
кен дээрин эгелекчи кыш хонук бу-
рунгаар-ла дымнаан турган. Сугда
дөң берген, артында мыла хаарды
долган тракторну автоктан ушта ко-
дурп шыдаас дээрин билгеш, ич-
көөр өртөмчиг киж болгаш, ону
өске тыткар күш-биле үндүрерин ич-
карда сүмелзэн база бир эвес эрге-
жок чүдүгү апаар, көдүртүр кранын
чорутуу-даа ааааан.

Ол чүп мындыг сугда дөң берген
трактор? Дем үстүндө чугаалап
каанымыс хойжу коланнарын олар-
ларынга далбы тыткар маалганы ал-
ган Норбу Дадандай баштаар чөдөр
ларгаларын кайы бирээнин чөп-
шөдөй чокка мытап чораш, тракт-
орну сугже дүлүпкен киж-дир.
Хайыраан чаа тракторну сугдан кан-
чап уштуп алыры билдимес.

Техниканы чөптүг эдилеп шыда-
с, ону уреш алган, азы сугже дү-
лүпкен, кайда-чүдө боттары база-ла
ажылды эш-өрлерин чөмөлөр чо-
рук ажал-агыл ээринин чөгөнгөн
чорун көргүсөн чөүө-дир ийи. Ол
хире-ле Ленин аттыг колхозтун
узуртукчулары: «Малына чөдөшпөс,
трактор чөдөшпөс» ол бодурус. Лу-
залап-ла хайыраалар» деп илеп
кымырынга дыма мынактар. Бир эвес,
шына-ла колхозтун күжү чөдөшпөй
турар чөүө болза, алаа дуза көрүс-
пөй канчаар. Бир трактор (үстүндө
чугаалаанымыс) сугда дүшкөн, бир
чаа трактор Самгаалайдын колхозче
апаар чорда, орук ара каш хонган,
бир трактор Шаралын-Бүрөөж
баар орукта олура база бирге Сын-
Мыйыс фермалында үрөгөн чылар
болгаш киж көрбөз өске черлерде
кандыг ажалыг турары билдимес.

Техниканы мурчаар багай ажаллаар
узуртукчулар болгаш оон чажыра-
нын алаады турар механизатор-
лар кем-бурдуу маалыда чүктөөр
ужурулар.

Амгы үеде кыштын байлазы Эр-
зин районга берге. Илдыг үеде те-
хниканын ажалынын чүп дээр. Час-
кы хову ажалдыры база чооктулап
олура. Боланмас болза хөрөк!
С. ПИРГОВ.
Эрзин район.

ТЕЛЕГРАФ МЕРЗЯН,
ДАМЧЫНЫП ТУР

СЭКП-нин XXIII съездинин
Директиваларынын дугайында
Эртемге үндөйлеттинген

ПРАГА. (СЭТА). Чехословакиянын төн солуннары 1966—1970 чыл-
дарда ССРЗ-нин улус ажал-агылын хөжүдөрүнүн чаа беш чыл планынын
талазын-биле СЭКП-нин XXIII съездинин Директиваларын төлөвиле
ини тодоргай тайылбырлап турар. Чаа совет беш чыл планы ССРЗ-нин эки-
номикамын болгаш културалын бүгү таладыг хөжүдөрүн көрүп турарын
солуннар демгелзээн.

ССРЗ-нин улус ажал-агыл хөжүдөзүнүн кол угланышкынарын
чугаалажып көөрү СЭКП-нин XXIII съездинин белеткеленин кол утка-
лары болур деп. «Руде право» солун бижээн. Чаа программа — ол
дөңдө, СЭКП-нин Программасында айткан Совет Эвилелин хөжүдө-
ленин болгаш коммунист нитиледиг материал-техниктиг базанын тур-
гууларынын перспективтиг планынын чарымыс кезин-дир. Улус ажал-
агылынын чаа планы болза ССРЗ-нин улус ажал-агылын болгаш эртем сү-
гаар баш буртуугаар көрүтүшкүнү перспективаларын дөңдөргөй болгаш
шүтүмчүлөк аналгизинин түнөйлө болур. Ол планын СЭКП ТК-нын
Ирединумун узуртууга-биле өртөмчилерин, экономистерин, ажал-
агыл болгаш политиктиг ажалдакчыларын хей муң кижилер коллективте-
рин ажаллап кылган. Чаа совет беш чылдын белеткеленин чарымыс кези-
н болза, ССРЗ-нин экономикамын эде тургусканы болгаш экономиктиг чаа
реформаларын чарлааны болган.

Социалист чурттар-биле Совет Эвилелин экономиктиг харылаалары
улам ийи хөжүдери болгаш күш-ажылынын делегейге социалист
хүлээленин артык күштерин ажаллаары чаа беш чылдын база бир
кол сорулазы болур деп, «Руде право» болгаш өске-да солуннар демгел-
деп турар.

Магадап турар бис

СОФИЯ. (СЭТА). Бистин улзууус, Совет Эвилелин бүгү ак сеткил-
диг оюнктери-биле бир дөңдө, чаа совет беш чылдын төлөвиленин, ажал-
агыл болгаш политиктиг ажалдакчыларын хей муң кижилер коллективте-
рин ажаллап кылган. Чаа совет беш чылдын белеткеленин чарымыс кези-
н болза, ССРЗ-нин экономикамын эде тургусканы болгаш экономиктиг чаа
реформаларын чарлааны болган.

Директиваларын балылаар ужурау СЭКП-нин XXIII съездин чүдө со-
вет кижилерге аажок улуг у

